

Drobna szlachta podlaska w XVI-XIX wieku. Materiały sympozjum w Hołnach Mejera (26-27 maja 1989) pod redakcją Stefana K. Kuczyńskiego, Białystok 1991, s. 186

Staraniem Ośrodka Badań Historii Wojskowej przy Muzeum Wojska w Białymstoku i Polskiego Towarzystwa Heraldycznego ukazały się materiały stanowiące plon sesji poświęconej dziejom drobnej szlachty podlaskiej w XVI-XIX wieku. Sympozjum zorganizowane przez OBHW odbyło się w dniach 26-27 maja 1989 r. w Hołnach Mejera. Zebrane materiały poprzedzone zostały wstępem pióra redaktora całości, Stefana K. Kuczyńskiego, prezesa Polskiego Towarzystwa Heraldycznego.

Tom otwiera skrót wystąpienia Tadeusza Wasilewskiego *Pospolite ruszenie województwa podlaskiego i ziem zachodniej Litwy w XVI wieku*.

Marek Plewczyński w artykule *Szlachta podlaska w wojsku polskim za ostatnich Jagiellonów* omówił udział żołnierzy z Podlasia w wojsku koronnym i przedstawił wielorakie przyczyny tego zjawiska. Autor oparł się na przekazach heraldycznych oraz aktach *Metryki litewskiej i koronnej*, które to źródła pozwalają uchwycić wpływ żołnierzy podlaskich w szeregi wojska koronnego w dobie przedunijnej.

Problematykę tę podjął również Janusz Wojtasik w szkicu *Drobna szlachta podlaska w wojsku Rzeczypospolitej w powstaniach narodowych*. Autor zwrócił uwagę na fakt, że również w XVII w. szlachta podlaska chętnie zaciągała się w szeregi armii koronnej, natomiast w pierwszej połowie XVIII w. jej kariera wojskowa była utrudniona, co spowodowane było niewielkim etatem wojska. W sposób ogólny przedstawiony został udział drobnej szlachty podlaskiej w powstaniach narodowych.

Bardzo interesujące są rozważania Piotra Rudnickiego na temat udziału drobnej szlachty podlaskiej w wojskach radziwiłowskich w XVII w. Badania oparte zostały na mało dotąd wykorzystywanych źródłach, jakimi są XVII-wieczne rejestry oddziałów wojskowych z Archiwum Radziwiłłów. Artykuł wzbogaca ją szczegółowe przypisy odnoszące się do przedstawionych rodzin.

Ciekawe są efekty badań nad klientarnymi związkami szlachty podlaskiej z wielkimi rodami magnackimi. Urszula Augustyniak omówiła *Podlaską klientelę Krzysztofa II Radziwiłła*, zaznaczając, że nie była ona przez hetmana litewskiego lubiana, ani też najważniejsza z punktu widzenia jego interesów politycznych. Autorka zwróciła uwagę na konieczność sprecyzowania terminów „sługa” i „klient” w odniesieniu do osób związanych z magnatem. Ewelina Kozak przedstawiła referat *Studzy podlascy Bogustawa Radziwiłła*. Jak wynika z badań autorki Podlasie było ważnym terenem rekrutacji klienteli księcia. Z tego obszaru wywodzili się m.in. jeden z najbardziej zaufanych sług, Benedykt Olszewski, dobry administrator dóbr Radziwiłła – Krzysztof Łopata, a także Krzysztof Żelski, repre-

zentujący interesy magnata na forum Rzeczypospolitej.

Artykuł Jerzego Urwanowicza omawia udział drobnej szlachty w wojnie domowej na Litwie na przełomie XVII i XVIII w. Autor zarysował przyczyny sporu pomiędzy stronnictwem sapieżyńskim a republikańskim oraz przedstawił przebieg konfliktu.

Nawiązaniem do problemu aktywności politycznej szlachty jest artykuł Wiesłwa Majewskiego *Granica uzależnienia szlachty od magnaterii w XVII-XVIII w.* Zagadnieniem, które zainteresowało autora, jest sytuacja, gdy szlachta będąca klientką wyłamuje się z zależności od magnaterii. Zachowanie szlachty pod tym kątem prześledził autor w przełomowych dla dziejów Rzeczypospolitej okresach: w końcu XVIII w. w czasie konfederacji barskiej, w początkach i połowie XVIII w. na przykładzie Kazimierza Rudzińskiego – na przemian klienta i niezależnego szlachcica oraz w czasie „potopu”, kiedy Janusz i Bogusław Radziwiłłowie przeszli na stronę Szwedów.

Tematem podjętym przez Jana Siedleckiego była *Kariera Prokopa Leśniowskiego starosty brańskiego (ok. 1590-1653)*. Do tekstu dołączony został aneks zawierający wykaz posłów ziemi bielskiej na sejmy walne w latach 1626-1645.

Michał Kulecki przedstawił spuściznę aktową sądów ziemskich i grodzkich województwa podlaskiego jako źródła do dziejów szlachty tego regionu. Uwagę swoją skoncentrował na pozostałościach po dwóch zespołach przechowywanych obecnie w oddziale akt staropolskich Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie i aktach sądów ziemskich i grodzkich ziem: bielskiej, drohickiej i mielnickiej oraz na wypisach z tych akt Ignacego Kapicy Milewskiego.

Referat Henryka Lulewicza *Leśnictwo ekonomii brzeskiej i grodzieńskiej w czasach Wazów* dotyczy problematyki związanej z obszarem sąsiadującym z województwem podlaskim.

Na uwagę zasługuje artykuł Jerzego Szumskiego, przygotowany z wykorzystaniem szerokiej podstawy źródłowej. Autor ukazał dzieje właścicieli Hołnów Mejera i Krasnogrudy – Eysymontów i Mejerów. Tekst uzupełniają dwie tablice genealogiczne omawianych rodów.

Ostatnim z prezentowanych referatów jest *Szlachta grodzieńska w świetle pruskich akt hipotecznych z przełomu XVIII i XIX wieku* Leszka Postołowicza. Akta te stanowią źródło historyczne do ustalenia własności i właścicieli na terenie dawnego powiatu grodzieńskiego. Autor omówił również historię zespołu *Kamera Wojenno-Ekonomiczna w Białymstoku*, obejmującego akta hipoteczne.

Tom zamyka krótkie omówienie wystąpień sesyjnych, napisane przez Krzysztofa Filipowa w języku esperanto.

Wydanie drukiem materiałów z sympozjum to cenny wkład Ośrodka Badań Historii Wojskowej i Polskiego Towarzystwa Heraldycznego w popularyzację efektów badań dotyczących dziejów Podlasia. To również zapoznanie z różnorodnością podejmowanych problemów i wielokierunkowością prac zmierzających do określenia roli szlachty podlaskiej w historii regionu i Rzeczypospolitej.

Dorota Michałuk